

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

MEDIATÉKA JAZYKOVÉHO CENTRA

METODICKÝ PRŮVODCE

**NA POMOC NESLYŠÍCÍM,
NEDOSLÝCHAVÝM A NEVIDOMÝM
STUDENTŮM A JEJICH UČITELŮM VE STUDIU
A VÝUCE ANGLICKÉHO JAZYKA**

**Editor
Daniela Janáková**

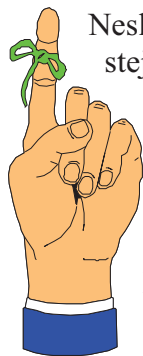
EUROLEX BOHEMIA

2006

Metodický průvodce byl zpracován kolektivem pracovníků Mediátéky Jazykového centra Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze pod vedením PhDr. Daniely Janákové, CSc.

C/ JAK PŘISTUPOVAT K NESLYŠÍCÍM, ABYCHOM JIM SKUTEČNĚ POMOHLI

Neslyšící lidé jsou specifickou a velmi osobitou komunitou lidské společnosti, která má stejně jako ostatní menšinové komunity svou historii, kulturu, svůj vlastní jazyk i soubor ustálených zvyků a pravidel chování, jakož i své specifické potřeby.

Slyšící lidé se většinou domnívají, že existuje pouze jeden mezinárodní znakový jazyk, ale to je veliký omyl. Znakové esperanto sice opravdu existuje, je však používáno neslyšícími jen velice zřídka, protože ho nemají v oblibě. V podstatě každá národní komunita neslyšících má svůj vlastní znakový jazyk, na nějž je velice hrdá, protože je nedílnou součástí a výrazem její kultury. Stejně jako každý jiný jazyk má i znakový jazyk své nářeční krajové varianty, svou frazeologii a dokonce ani americký znakový jazyk není totožný se znakovým jazykem britským, i když určitá část znakové slovní zásoby společná je, nebo alespoň má společný základ.

Neslyšící lidé patří do komunity neslyšících, ale kam vlastně patří lidé nedoslýchaví, kterých je mezi neslyšícími přibližně dvě třetiny, protože jen velice málo lidí se rodí od narození s absolutní ztrátou sluchu. Nedoslýchaví lidé jsou automaticky zařazováni do komunity neslyšících, i když jejich postavení ani zdaleka tak jednoznačné není. Nedoslýchaví stojí vlastně na rozhraní mezi oběma komunitami, slyšící i neslyšící, přičemž ani jedna z nich je nechce stoprocentně akceptovat a přijmout za své právoplatné členy. Kam vlastně patří tito lidé více, je těžké rozhodnout, a toto rozhodnutí by vždy měli učinit jedině oni sami.

Jsou to právě většinou nedoslýchaví lidé, kteří ztratili sluch až v dospělém věku, kdo nejčastěji svoluje k operaci implantátů ve snaze o plné navrácení sluchu v naději, že se budou moci opět stát rovnocennými členy slyšící komunity. Postavení nedoslýchavých je opravdu nelehké, protože vlastně po celý život hledají svou identitu.

Jak se tedy máme k těmto dvěma menšinovým společenským skupinám, které zde budeme zjednodušeně považovat za skupinu jedinou, chovat?

Především je si třeba uvědomit, že ztrátu sluchu, kterou slyšící lidé považují za handicap, neslyšící za velký handicap vůbec nepovažují, protože je to základní identifikační a jednotící prvek, zařazující je do komunity neslyšících. Patně proto netouží po navrácení sluchu a naopak se operacím implantátů velice brání v obavě ze ztráty své identity. Obávají se, že spolu s navrácením sluchu by mohli být vyřazeni z komunity neslyšících, kde mají své přátele a kam od dětství patří, komunity, v níž jsou zvyklí žít. Obávají se ale také ztráty své společenské role. Na otázku, zda by chtěli mít slyšící děti, většinou odpovídají, že by raději chtěli děti neslyšící, protože by jim jejich děti byly blíže, patřily by do stejného světa, do stejné komunity a jejich výchova by pro ně byla snazší.

Pravdou je, že neslyšící děti se většinou rodí slyšícím rodičům, a ne naopak. Tyto děti, pokud se jejich rodiče odmítnou naučit znakový jazyk, aby s nimi mohli komunikovat, to mají ve slyšící rodině velice těžké. Slyšící rodiče totiž stále věří a doufají, že jejich dítě jednou začne slyšet stejně jako oni, a většinou se po celý život odmítají s hluchotou svého dítěte smířit. Zvláště otcové berou neslyšící děti jako svoje selhání a často rodinu s handicapovaným dítětem opouštějí, místo aby jí byli oporou.

Mnohdy se ale naopak stává, že v rodině, kde jsou oba rodiče neslyšící, se narodí dítě slyšící. Není to žádná zvláštnost vzhledem k tomu, že v případě hluchoty nebyla nikdy prokázána přímá genetická souvislost či dědičnost. Avšak i postavení těchto dětí je velice složité, protože plní od malička úlohu mostu mezi oběma komunitami. Zpravidla jsou však tyto děti vychovávány neslyšícími rodiči velmi dobře a bez problémů. Neslyšící rodiče všechny své děti milují a neberou jejich případnou odlišnost jako své selhání. V USA je pro tyto děti užíváno označení CODA (*Children of Deaf Adults*), a to patrně proto, že po celý svůj život zároveň dekodují i kódují a používají tak k dorozumění oba dva jazyky: znakovou řeč v komunikaci se svými rodiči a řeč slyšící komunity v komunikaci se svými přáteli a ve škole. Tyto slyšící děti neslyšících rodičů patří vlastně rovným dílem do obou tolik odlišných komunit. Existuje mnoho historek z jejich života, které potvrzují i můj osobní názor, že často jsou neslyšícími, či spíše netečnými a neochotnými naslouchat a porozumět skutečným potřebám neslyšících právě lidé slyšící, kteří nenacházejí ani dost času ani dost dobré vůle, aby se zabývali touto či jakoukoli jinou odlišnou lidskou komunitou.

Je důležité si uvědomit, že neslyšící mají svou hrdost a v podstatě nechtějí být, stejně jako i další menšinové skupiny lidí se speciálními potřebami, ostatními lidmi litováni. Jejich přáním je, abychom je akceptovali jako plnoprávné členy lidské společnosti se stejným právem na vzdělání i společenské uplatnění odpovídající jejich schopnostem. Neslyšící sice neslyší, ale to nijak nenarušuje jejich intelekt. Zrakové vnímání a mimosmyslová komunikace je mnohem více rozvinuta než u lidí slyšících, takže neslyšící často pochopí obsah sdělení dříve, než slyšící domluví. Na druhé straně však právě neslyšící někdy činí příliš ukvapené a zjednodušené závěry, a proto je třeba neustále krok za krokem kontrolovat otázkami, zda celý obsah sdělení správně pochopili.

Pokud není po ruce tlumočník a Vy sami znakový jazyk neovládáte, existuje bohužel jen jediná osvědčená cesta komunikace, a tou je systém psaných otázek a odpovědí mezi Vámi a neslyšícím, což je sice zdánlivě zdlouhavé, ale zamezí to jinak poměrně velkému riziku nedorozumění.

Nenechte se uspat tím, že se neslyšící nebo nedoslýchavý na Vás mile usmívá a souhlasně přikyvuje na vše, co mu říkáte. To vůbec ještě není důkaz, že by Vám rozuměl, neboť to, co Vám předvádí, je jen naučená póza z dětství, kdy byl pravděpodobně umístěn do školy se slyšícími dětmi, a i když učivu vůbec nerozuměl, protože výklad neslyšel a odezírání učitele bylo nad jeho síly, bylo pro něho nejjednodušší předstírat, že všemu rozumí, aby v plně orálním systému českého školství přežil. Bohužel doslova jen přežil, ale téměř ničemu se pořádně nenaučil.

Samotné litování však ještě není pomoc. Veškeré důležité informace by měli neslyšící a nedoslýchaví obdržet v písemné podobě. U obou skupin se velice dobře osvědčují různobarevné letáky, které jim usnadňují třídění získaných informací, i různé obrázky, grafy,

plánky, mapy a podobně. Písmo by mělo být co nejzřetelnější, dobře čitelné, protože řada neslyšících a nedoslýchavých má rovněž menší či větší vadu zraku.

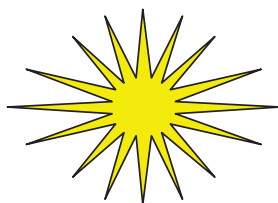

počátku vysokoškolského studia, dost velké potíže, protože je tomu nikdo v českých školách nenaučil.

Je třeba se obrnit velkou trpělivostí, protože z hlediska slyšícího je komunikace s oběma těmito skupinami bez pomoci tlumočníka poměrně zdlouhavá. Cílové informace je nutno několikrát opakovat, aby se lépe a hlouběji uložily do paměti. I když výzkumy neprokázaly, že by paměť neslyšících byla horší než paměť slyšících, řada z nich je velice roztržitá, a i když jsou jinak neobyčejně bystří, uspořádat myšlenky v ucelený systém jim činí, zvláště na

Spolu navzájem ale neslyšící komunikují velice rádi. Času nepřičítají přílišnou důležitost, takže loučení na večírku může trvat i hodinu, odcházejí a znovu se vracejí, jako by nechtěli přerušit jednou navázaný kontakt. Tento způsob chování, který je pro slyšící komunitu naprosto nezvyklý, je pro neslyšící komunitu zcela běžný. Velmi negativně působí na neslyšící zavřené dveře, které jsou pro ně signálem, že nejsou vítáni. Proto na Gallaudetově univerzitě v USA, která je téměř cele vyhrazena vzdělávání neslyšících z celého světa, jsou dveře všech kanceláří, pokud je v nich personál přítomen, vždy otevřeny. Otevřené dveře jsou pro neslyšící důležitým signálem otevřeného srdce a snahy po porozumění. Je třeba velké opatrnosti a taktu, abyste se jich necitlivým přístupem nedotkli. V podstatě jsou v mnoha ohledech stejně bezprostřední a otevření jako děti.

Na druhé straně je ale třeba počítat také s tím, že neslyšící jsou ve svém projevu mnohem bezprostřednější a přímější než lidé slyšící a nejsou příliš zvyklí za poskytnutou pomoc slyšícím lidem děkovat. To je vzorec chování, který vyžaduje při společenském styku především slyšící komunita, a jemuž se oni teprve musí naučit. Prozatím však Vaši pomoc budou brát spíše jako samozřejmost a je zbytečné se proto na ně zlobit nebo je považovat za nevděčné. V podstatě je takovému chování naučil špatný výchovně vzdělávací systém.

V tomto směru je situace v zahraničí zcela jiná. Vysoké školy v USA a ve Velké Británii, které běžně přijímají ke studiu neslyšící a nedoslýchavé studenty, dostávají na ně automaticky poměrně vysoké státní dotace, které jim umožňují najímat těmto studentům nejen tlumočnický specializované podle oborů, které neslyšící studují, ale i zapisovatele výuky a individuální mentory, kteří s těmito studenty pracují i mimo vyučovací proces, opakují a utvrzují s nimi probírané učivo. Dotace rovněž umožňují školám zakoupit pro ně špičkové technické vybavení a nejmodernější audiologické pomůcky, vybavit učebny smyčkami na zlepšení příjmu zvuku, učebny zvukově izolovat, rozmístit po celém univerzitním kampusu speciální

telegrafické „TTY“ telefony, jež umožňují neslyšícím telefonní rozhovor písemnou formou, a podobně.

Naši zahraniční kolegové tedy nemusí ztrácet čas nekonečným žádáním o granty, aby byly prostředky na vlastní realizaci této náročné speciální výuky. Grantové projekty mají v zahraničí zcela jinou úlohu: slouží k realizaci výzkumu, koncipování učebních plánů a psaní učebnic, ke studiu zaměřenému na rozšíření znalostí a kvalifikace v příslušném oboru, k prohlubování spolupráce se zahraničními pracovišti, k realizaci výměnných programů studentů a učitelů se zahraničními pracovišti, a podobně. Základní prostředky k zabezpečení výuky studentů se speciálními potřebami jsou však vysokým školám v USA a v Anglii poskytovány automaticky a naopak jsou v rozpočtu zvýhodněny ty vysoké školy, které pravidelně přijímají ke studiu studenty se speciálními potřebami.

Ovšem boj za zrovnoprávnění postavení neslyšících má v zahraničí velice dlouhou tradici. Na Gallaudetově univerzitě dokonce došlo v roce 1988 k revoluci, po níž se stal prezidentem této univerzity poprvé v historii USA neslyšící profesor King Jordan. Zcela jiná je však situace u nás, kde neslyšící teprve začínají o svá práva bojovat. Proto je u nás velice živý i boj o terminologická označení, který již v USA dávno proběhl a vládne tam v této oblasti mnohem větší tolerance.

U nás tomu tak prozatím není, a proto byste se měli vyvarovat slov, označení a výroků, jež pro neslyšící znějí urážlivě jako „*hluchý, hluchoslepý, hluchoněmý, handicapovaný, postižený, němý*“, a podobně, protože neslyšící svůj jazyk, kterým spolu hovoří, mají. V zahraničí se nejvíce používá termín *lidé se specifickými či speciálními potřebami*, ať již se jedná o jakoukoli formu postižení. Z ostatního terminologického označení se doporučuje používat pouze výrazů *neslyšící, nedoslýchavý, nevidomý, případně lidé s částečnou ztrátou sluchu či zraku*. Vždyť tito lidé skutečně mají svůj jazyk, který byl zásluhou Doc. Ing. Jaroslava Hrubého uznán v roce 1998 za právoplatný jazyk.

Právní uznání tohoto českého znakového jazyka však samo o sobě nestačí. V systému českého školství, zvláště na vysokých a středních školách, prozatím stále ještě převládá ve vzdělávání neslyšících systém orální, pouze na některých školách se vyučuje prostřednictvím českého znakového jazyka nebo totální komunikace. Jedním z důvodů je i to, že velice málo českých učitelů prozatím ovládá znakový jazyk na takové profesionální úrovni, aby jím mohli vyučovat. Proto daleko spíše užívají tzv. znakovanou češtinu, proti níž neslyšící u nás tvrdě bojují. Žádají čistotu jazyka, znakový jazyk bez podpory češtiny, výuku ve své mateřštině. Na čí straně je pravda, lze těžko říci, protože český znakový jazyk sice má, stejně jako ostatní znakové jazyky, své gramatické kategorie, slovní zásobu a frazeologii, ale nemá psanou podobu. Takže například historiky a příběhy ze života neslyšící komunity se tradují z generace na generaci znakovým jazykem, ale k písemnému zaznamenání této tradice je zapotřebí českého jazyka.

V zahraničí vládne mezi slyšící a neslyšící komunitou mnohem větší jazyková tolerance. Znakový jazyk je tam běžně uznáván za mateřštinu neslyšících, ale vedle něho jsou tolerovány i další jazykové systémy, přičemž jediným důležitým hlediskem, a s tímto přístupem souhlasím i já, je, aby si lidé porozuměli a dokázali spolu komunikovat. Proto pro zahraniční kolegy není ani tak moc důležité, jakými prostředky se tohoto efektu dosáhne. A tak v poklidu vedle sebe existuje hned několik jazykově komunikačních systémů: americký a

anglický znakový jazyk, znakovaná angličtina, a dokonce i totální komunikace a kódovaná řeč, tzv. „*cued speech*“. Vývoj však patrně směřuje spíše k totální komunikaci a bilingvistice. Je na svobodné vůli každého jednotlivce, aby si sám vybral takový způsob komunikace, který mu bude nejvíce vyhovovat, a podle toho si zvolil i typ školy. Za malé děti samozřejmě činí první volbu školy jejich rodiče.

V rámci stáže na Wolverhamptonské univerzitě v Anglii jsem měla možnost navštívit základní a střední školu s výukou za pomoci totální komunikace, kde i neslyšící děti, které mají o výuku řeči zájem, trpělivě učí jejich učitelé řeči slyšících. Přístup učitelů k neslyšícím je ovšem v těchto zemích zcela jiný než u nás. Angličtí kolegové zastávají názor, že chce-li se dítě na základní škole naučit mluvit, i když je neslyšící, nemělo by se mu v tom bránit, naopak by měla být oceněna jeho snaha a vytvořeny optimální podmínky, aby mohlo zvládnout řečovou dovednost na té úrovni, které je schopno. Pokud ale neslyšící dítě samo mluvit nechce, v žádném případě by se k tomu nemělo nutit.

Jak již bylo řečeno výše, u nás prozatím panuje v této oblasti téměř válečný stav: neslyšící uznávají jako svůj jazyk pouze jazyk znakový a velice protestují proti užívání znakové češtiny a proti orálním školám, v nichž pracují učitelé, kteří většinou znakový jazyk ovládají na nedostatečné úrovni, nebo ho neovládají vůbec. Vzhledem k tomu, že jsme v oblasti vzdělávání neslyšících za USA pozadu cca o 150 let (například Gallaudetova univerzita pro neslyšící ve Washingtonu byla založena již v roce 1864), nelze se této situaci divit.

Především by bylo třeba vychovat učitele neslyšících právě z jejich vlastních řad. Umožnit jim studovat na našich univerzitách daleko větší škálu oborů, a to v prvé řadě především pedagogiku, psychologii, sociologii, sociální práci, historii, literaturu, kulturologii a další obory. Protože nejlépe pochopit potřeby neslyšících a zvolit nejadekvátnější metody jejich výuky, způsob jednání i nejvhodnější přístup k nim mohou právě oni sami, neboť jsou součástí neslyšící komunity. Obávám se, že ani když se budou slyšící sebevíce snažit o úplné pochopení a ztotožnění se s neslyšící komunitou, může se jim to podařit jen do určité míry, neboť slyšící člověk nikdy nebude jedním z nich, a proto nebude neslyšící komunitou akceptován úplně.

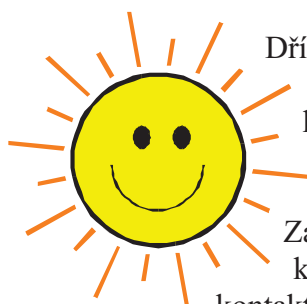
Českým neslyšícím by však měla být dána možnost studovat také exaktní vědy, medicínu a technicky zaměřené obory, v nichž by mohli vyniknout a najít dobré uplatnění. Takto profesně zaměřené studium umožňuje neslyšícím například Národní technický institut pro neslyšící v Rochesteru ve státu New York, USA nebo Univerzita ve Wolverhamptonu ve Velké Británii.

Traduje se mylná představa, že neslyšící a nedoslýchaví mohou plně odezírat, a proto nepotřebují žádného tlumočnicka. To není pravdivé tvrzení. K úspěšnému odezíráni je zapotřebí talent, stejně jako je tomu u jakékoli jiné dovednosti, a ten každý neslyšící nemá. Kromě toho je odezíráni velmi namáhavá a únavná činnost, ze které mnohé neslyšící bolí za krátký čas hlava. Když neslyšící začínají zívát, není to projev neslušného chování, ale spíše signál, že jejich vnímání je silně přetíženo a že je třeba urychleně zařadit alespoň krátkou přestávku. K úspěšnému odezíráni je zapotřebí, aby tato dovednost byla s neslyšícími ve škole trénována již od raného věku. Další nutnou podmínkou však je, aby ten, kdo odezírá, dostatečně ovládal také jazyk, který má odezírat. Čeští neslyšící v odezíráni bohužel často

příliš nevyvíkají. Důvodem patrně je, že je k tomu v českých školách nikdo dostatečně brzy nevedl a tuto dovednost u nich nerozvíjel, ale také to, že ani výuka českého jazyka u českých neslyšících není na dostatečné úrovni a jejich slovní zásoba je důsledkem toho relativně malá. Správně odezřít lze pouze ta slova, jejichž význam člověk zná. Vědecky je dokázáno, že odezíráním lze zachytit maximálně cca 50 procent sdělení, vše ostatní si neslyšící musí sám domyslet. Ne vždy je ovšem dešifrace sdělení správná. Právě při této činnosti je riziko posunu a zkreslení informace poměrně velmi vysoké.

V praxi jsem se setkala pouze s jednou neslyšící ženou s univerzitním vzděláním, která sama řídila na anglické univerzitě celou konferenci, normálně se mnou plynule anglicky hovořila, a teprve když jsem odjížděla, mi bylo anglickými kolegy sděleno, že trpí téměř úplnou ztrátou sluchu. To byl ale spíše zcela výjimečný úkaz než pravidlo, i když pravdou je, že američtí neslyšící studenti odezírají mnohem úspěšněji než čeští neslyšící studenti. Byli dokonce schopni dobře odezírat mou angličtinu, i když nejsem jejím rodilým mluvčím, kdežto moji čeští neslyšící studenti mou češtinu odezírat nedokáží. Jedním z důvodů je patrně to, že Američané jsou mnohem otevřenější jakémukoli zdroji informace, a proto se také mnohem více o porozumění sami snaží.

Z toho, co bylo dosud řečeno, vyplývá, že u nás bychom prozatím na schopnost neslyšících a nedoslýchavých studentů odezírat neměli příliš spoléhat a měli bychom se proto raději snažit, pokud nemáme k dispozici tlumočníka, komunikovat s nimi písemně. Pokud se přesto rozhodnete pro komunikaci na bázi odezírání, věnujte pozornost alespoň několika důležitým pravidlům, která by Vám mohla komunikaci s neslyšícím usnadnit.

Dříve než s neslyšícím začnete komunikovat, snažte se upoutat jeho pozornost, aby se na komunikaci s Vámi plně soustředil (v USA k takovým signálním znamením patří lehké poklepání neslyšícímu na rameno, mávnutí rukou v jeho zorném poli, rozsvícení a zhasnutí světla, zvuk zvonečku, důrazné poklepání tužkou o stůl, a podobně). Základním vstřícným gestem komunikace by však měl být Váš úsměv, který je pro neslyšícího mimo jiné signálem úspěšně navázaného kontaktu. Při komunikaci by neměla být mezi Vámi a neslyšícím žádná zraková bariéra. Pokud při rozhovoru s neslyšícím sedíte za stolem, překážkou v jeho zorném poli může být i stoh knih, listin nebo váza s květinami na Vašem stole. Váš obličej by měl být zřetelně osvětlen, ale nikdy nestůjte proti oknu s krásným výhledem, což by neslyšícímu zcela určitě bránilo v soustředění. Vyvarujte se rovněž, pokud je to možné, komunikace v hlučném prostředí s mnoha různými zvuky v pozadí.

Snažte se vyslovovat zřetelně, ale přirozeně, a nezvyšovat ani příliš nezesilovat Váš hlas. Hovořte klidně a uvolněně. Tempo řeči by mělo zůstat tempem téměř normálním, protože právě přehnaná artikulace a nepřirozeně zpomalené tempo řeči se odezírá neslyšícímu velice obtížně. Při komunikaci používejte co nejvíce gest a snažte se komunikaci podpořit i výrazem Vašeho obličej. Máte-li pocit, že Vám neslyšící neporozuměl, ihned Vaše sdělení parafrázuje. Když s neslyšícím hovoříte, nikdy se přitom k němu neobracejte zády a nepřecházejte při rozhovoru z místa na místo. Kdykoli chcete změnit téma rozhovoru, upozorněte na tuto změnu neslyšícího předem signálním sdělením, aby se na tuto změnu stačil připravit a přeorientovat. Toto je zvláště nezbytné, pokud chcete podat neslyšícímu důležité informace.

I pokud používáte jako prostředníka komunikace tlumočnicka do znakového jazyka, nehovořte k tlumočnickovi, ale obraťte se při rozhovoru v přímé řeči čelem k neslyšícímu, jemuž je Vaše sdělení určeno. Nezapomeňte také, že pokud neslyšící sleduje Váš obličej a odezírá Vaši řeč, nemůže si zároveň dělat poznámky o tom, co mu říkáte (proto ve výuce neslyšících pracují kromě tlumočnicků ještě i zapisovatelé probíraného učiva). Pokud máte dojem, že komunikace s neslyšícím i nadále přes veškerou Vaši snahu vázne, zeptejte se ho, co byste ještě mohli udělat pro to, aby se Vaše komunikace zlepšila.

V zahraničí se traduje pro tlumočnický znakového jazyka tmavé, jednoduché a jednobarevné oblečení bez rozptylujících prvků, ke kterým patří například křiklavé vzory, blýskavá bižuterie a podobně, protože právě tyto prvky velice ztěžují odezírání znaků a rozptylují pozornost neslyšícího. Ze stejného důvodu učebny neslyšících v USA většinou nemají okna s krásným výhledem, jsou umístěny v suterénu, a po celém obvodu místnosti jsou namísto oken tabule, aby co nejvíce neslyšících studentů mělo možnost zároveň procvičovat probírané učivo.

V USA a ve Velké Británii je tlumočení do znakového jazyka běžným studijním oborem na vysokých školách a tlumočnický znakového jazyka, zvláště mladší generace, mají většinou univerzitní vzdělání. Jsou také oborově specializováni. Tlumočnický znakového jazyka u nás prozatím většinou univerzitní vzdělání nemají a těch opravdu kvalitních je v současné době ještě příliš málo na to, aby se mohli oborově specializovat.

Podíváme-li se na vlastní univerzitní výuku českých neslyšících, klíčovou otázkou nesporně je, jaký zvolit stupeň náročnosti, aby byl adekvátní současným možnostem těchto studentů, a na druhé straně, aby byl splněn požadavek náročnosti, kladený na vysokoškolské slyšící studenty Univerzity Karlovy. Obávám se, že dokud nebudou neslyšící studenti přicházet ze středních škol lépe připraveni, nebude na ně možné klást stejné nároky jako na studenty slyšící. V žádném případě však nemohu doporučit přílišné snížení laťky, protože v takovém případě by neslyšící sice získali univerzitní diplomy, ale v praxi by nikdy nebyli schopni konkurovat na trhu práce slyšícím kolegům. A jak všichni víme, aby neslyšící obstáli v konkurenci slyšících, budou muset prokázat při nejmenším stejné, ne-li větší znalosti a dovednosti než slyšící uchazeči.

Toto může dobře ilustrovat i výuka neslyšících studentů angličtině na Filozofické fakultě UK v Praze, kde jsme po čtyři roky s kolegyní z Jazykového centra Mgr. Tvrđíkovou učili šest neslyšících a nedoslýchavých studentů ve skupinkách po třech, aby mohlo být veškeré učivo důkladně individuálně procvičeno. Výuka se konala dvakrát týdně po 90 minutách. Výsledky neslyšících i nedoslýchavých studentů při jazykových testech byly naprosto katastrofální, i když jsme probírané učivo s nimi opakovaly cca patnáctkrát častěji než se slyšícími studenty. Obávaly jsme se, že přes veškeré naše úsilí, poctivou práci tlumočnice i zapisovatelky tito studenti závěrečnou zkoušku z angličtiny nesloží a budou muset být kvůli angličtině ze studia těsně před jeho zakončením vyloučeni. Na zkoušku jsme proto rovnou připravily tři zkušební verze písemných testů, aby mohli zkušební termín několikrát opakovat. S čím jsme ale vůbec nepočítaly je, že všichni tito studenti složí zkoušku již na první pokus a někteří dokonce s výsledkem velmi dobře. Všichni naši studenti zkoušku nakonec zvládnout dokázali, což mimo jiné svědčí o tom, že se nám náš náročný přístup k jejich jazykové výuce velice vyplatil, a že všechna ta práce a nekonečné psaní příprav nevyznělo nadarmo. Právě v tom je i naše naděje do budoucna.

Je ještě jedna věc, která by mohla vzdělávání českých neslyšících nesmírně pomoci. V zahraničí, ať již jde o USA nebo o Velkou Británii a Irsko, se velice osvědčily nástavbové instituty, které jsou vlastně pro neslyšící mostem či přechodem mezi střední a vysokou školou. Výuka v těchto institutech trvá 1 – 2 roky a během této doby jsou doplňovány mezery v učivu, vše to, co nebylo zvládnuto v dostatečné míře na středních školách. Zároveň jsou však tyto instituce zaměřeny metodicky a učí neslyšící studenty pod vedením speciálně školených psychologů a pedagogů správným učebním návykům. Učí je, jak studovat, aby ve vysokoškolském studiu byli úspěšní. Tyto kurzy jednak velice usnadní neslyšícím studentům přechod na vysokou školu, zároveň však nesporně znásobí možnost jejich dobrých studijních výsledků. Neslyšící studenti jsou v těchto nástavbových institutech také seznamováni se škálou studijních oborů a povolání, jimž by se mohli v budoucnu věnovat, a na něž by měli zaměřit svá vysokoškolská studia. Některé vysoké školy s těmito nástavbovými institutech spolupracují a započítávají studentům se speciálními potřebami část jejich studia zde jako kreditovanou součást vysokoškolského studia.

Je velká škoda, že v České republice prozatím neexistuje takovýto přechodový či nástavbový institut ani jediný a že v nabídce českých středních škol pro neslyšící mládež chybí například bilingvální gymnázia. Domnívám se, že je toho ještě mnoho, co neslyšícím dlužíme, abychom mohli prohlásit, že jsme zrovnoprávnili jejich vzdělávání, i když první kroky na této nelehké cestě již byly učiněny. Podle mého názoru jsou v oblasti výchovy a vzdělávání neslyšících, a zvláště pak v šíři nabídky možností jejich profesního uplatnění ve společenském životě, dosud nejdále Spojené státy americké, kde se vysoké školy, na nichž neslyšící studenti studují, rovněž snaží pomoci svým absolventům získat po ukončení studia vhodné společenské uplatnění.

